

KİTAP İNCELEMESİ – BOOK REVIEW

DOĞU ASYA TARİHİ: ÇİN, JAPONYA, KORE - MEDENİYETİN KÖKLERİNDEN 21. YÜZYILA KADAR*

 SELİM KARAKAŞ**

 10.53718/gttad.1110306

Charles Holcombe tarafından kaleme alınmış, *Doğu Asya Tarihi: Çin, Japonya, Kore - Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar* - adını taşıyan çalışma, bütüncül bir bakış açısıyla Doğu Asya tarihinin başlangıcından günümüze dek izlerini süren bir araştırma eserdir. Yazar, bu izleği kronolojik biçimde ele alırken multidisipliner bir altyapıyı gerekli kılan içerikteki konuları ortak ilgi alanının bütünlüğünü bozmadan bir araya toplamayı başarmıştır. Ayrıca kitap, böylesi umumi bilgi ihtiva eden bilimsel bölge çalışmalarının azlığı düşünüldüğünde önemli bir başvuru kaynağıdır.

Bilindiği üzere Doğu Asya tarihi arkeolojik verilerin de tanıklığında milattan önceki zamanlara kadar uzanan köklü bir geçmişe sahiptir. Kapalı bir havza olan söz konusu coğrafyanın en kadim uygarlığı ise Çin'dir. Bu minvalde Asya tarihi araştırmalarında en eski ve mühim malumatı da Çin kaynakları sağlamaktadır. Holcombe, Çin'in yanı sıra bölgenin iki önemli aktörü olan Japonya ve Kore'yi de incelemektedir. Ancak bu iki ülke özellikle de Japonya, bölgede Çin'den çok sonra, on sekizinci yüzyıldan itibaren etkin bir rol oynamaya başlamıştır (s. 10). Mütercimim de önsözde belirttiği üzere "on sekizinci yüzyıla kadar Doğu Asya'nın tarihini aktarırken Çin'in yanında Japonya ve Kore'den bahsetmek sadece, bu ülkelerin Çin ile aynı coğrafyada yer almaları sebebiyledir. Esas oyuncu Çin'di" (s. 9).

Çalışma, *Doğu Asya nedir?* (s. 15-26) sorusuna yanıt aranan giriş kısmından sonra on iki bölümden oluşuyor. Yazar her bölümün sonunda okuyucuya "ileri okuma için" ek bir el listesi de öneriyor.

Giriş kısmında Doğu Asya'nın önemi şöyle izah ediliyor:

"Doğu Asya nedir? Onu Doğu Asyalı yapan nedir? Bir bütün olarak Asya gerçekte çok da uyumlu bir coğrafi kültürel bütünlüğe sahip değildir. "Asya" dünyayı kapsamlı bir şekilde Avrupa ve Asya diye ikiye ayıran antik Greklerden aldığımız bir kavramdır. Grekler için bu asıl Asya temel olarak sadece Pers İmparatorluğu'ydu. Asya'nın kapsamı İran'ın ve bugün Küçük Asya dediğimiz yerin ötesine genişleyerek birçok farklı kültür ve halkı ihtiva etmeye başladı, bu niteleme Asya'nın öneminden süzülerek çıkmıştır. Örneğin 1700'lere kadar dünyanın toplam nüfusunun üçte ikisi ve üretiminin %80'i Asya'daydı" (s. 17).

Bununla birlikte Holcombe, modern dönem öncesini hesaba katarak Doğu Asya kültürünü karakteristik olarak tanımlama denemesine de girişiyor: "Doğu Asya, Çin yazı sitemini genişçe kullanabilmiş ve bizim Konfüçyüsçülük dediğimiz ideal ve değerleri, devletin kanuni ve siyasi yapısı ile Budizm'in özellikle Doğu Asya'ya özgü biçimlerini devralmış bir kültürdür" (s. 18). Doğu Asya'nın genel tarihsel bir panoraması sunulurken özellikle bölgenin söz edilen ülkelerinin ekonomik bağlamdaki özgül ağırlığının altı çiziliyor. Holcombe'a göre, "Doğu Asya'nın ekonomik büyümesi yakın dönem dünya tarihinin en önemli hikâyelerinden biridir... 21. yüzyılın şafağında, dünyanın en büyük beş ekonomisinden üçü Asya'daydı, ikinci ve üçüncü büyük ekonomi olan Çin ve Japonya'nın her ikisi de belirli bir biçimde Doğu Asya'daydı." (s. 15).

* Charles Holcombe, *Doğu Asya Tarihi: Çin, Japonya, Kore - Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar*, çev. Muhammed Murtaza Özeren, Dergâh Yayınları, İstanbul 2016, 431 s.

** Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Giresun/TÜRKİYE, E-Posta: selim.karakas@giresun.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-9785-7160.

DOĞU ASYA TARİHİ: ÇİN, JAPONYA, KORE - MEDENİYETİN KÖKLERİNDEN 21. YÜZYILA KADAR

Buna ek olarak yazar argümanını şu sözlerle desteklemektedir:

“Kişi başı değerler açısından fakir ve az gelişmiş olarak kalmasına rağmen Çin yükselen büyük bir dünya gücüdür, bazen Büyük Çin olarak adlandırılan kısımları, dünyadaki herhangi bir yerden farksızdır. Örneğin Çin'in yarı-özerk bir bölgesi olan Hong Kong bugün Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, Büyük Britanya, Japonya, İsviçre gibi çok gelişmiş birkaç ülkeden daha yüksek kişi başı gelire sahiptir. Tayvan ve Singapur'un her ikisi de ekonomik başarıyı dikkate değer bir biçimde sağlamış, etnik açıdan büyük oranda Çinli bölgelerdir. Singapur bugün Birleşik Devletlerden daha yüksek kişi başı gelire sahiptir. Japonya, (alım gücü denkliği bakımından ölçülen) ekonominin toplam gerçek boyutu açısından Çin tarafından aşılmasına rağmen muhtemelen hâlâ dünyanın tamamen sanayileşmiş ikinci ekonomisine sahiptir. Güney Kore modern Pasifik Kıyısı başarı hikâyesinin çarpıcı bir örneğidir ve Kuzey Kore, güneyden kesinlikle daha az zengin olmasına rağmen öngörülemez ve zaman zaman saldırgan nükleer bir güç olarak küresel dikkati mecbur kılıyor.” (s. 16-17).

Kitabın ilk altı bölümü Doğu Asya'nın Yeni Taş Devri'nden (neolitik) on sekizinci yüzyıla kadar olan dönemini kapsamaktadır.

Birinci bölüm, *Doğu Asya'da Medeniyetin Kökleri* (s. 27-48) meselesine ayrılmıştır. Burada Çin yazısı ve dili üzerinde durulmakta, Japonca ve Korece ile bu dili ayıran hususların izahı yapılmaktadır. Ayrıca Çin medeniyetinin Sarı Nehir havzasındaki ilk gelişimi ele alınmakta ve Çin'in Bronz Çağı medeniyetinin Şang Hanedanının egemenliğinde olgunlaştığının altı çizilmektedir. Alt başlıklarda *Afrika'dan Çıkış: İlk Doğu Asyalılar*, *Doğu Asya Dilleri ve Yazı Sistemleri*, *Bronz Çağı Çini* konuları irdelenmektedir.

İkinci bölüm, *Biçimlendirici Dönem* (s. 49-81) üst başlığı altında; *Klasikler Çağı*, *Zhou Hanedanlığı Çini* (MÖ 1045- 256), *Yüz Fikir Ekolü*, *Konfüçyüsçülük*, *Taoculuk*, *Kanunculuk*, *Savaş Sanatı*, *İlk İmparatorluk*, *Qin'in Hataları* (MÖ 221-207), *Han İmparatorluğu* (MÖ 202-MS 220), *Üç Krallığın Serüveni* (MS 220-280) alt başlıklarıyla Doğu Asya toplumlarının siyasal kurumlaşmasının tarihsel temelleri üzerinde durmaktadır. Bu bölümde özellikle geç dönem Zhou Çini'nin üç büyük felsefe ekolü Konfüçyüsçülük, Taoculuk ve Kanunculuk düşüncelerinin izah edilmesi okuyucu açısından önem arz etmektedir. Zira müellifin de belirttiği üzere Çin'de dört yüz yıl hüküm süren ve Çin halkına adını veren Han Hanedanının şekillenmesi Konfüçyüs düşüncesi ekseninde olmuştur. (s. 75-76).

Üçüncü bölüm, *Çok Ulusalılık Çağı* (s. 82-117) konusunu ele almaktadır. Burada Holcombe dönemi, *Bölünen Çin*, *Beş Hu İle On Altı Krallık* (Kuzey Çin, 304-439), *Güney Hanedanlıkları* (Güney Çin, 317-589), *Kuzey Wei* (Kuzey Çin, 386-534), *Kozmopolit*, *Seçkinci*, *Uluslararası Kültür*, *Budizm Doğu Asya'ya Geliyor*, *Hint Kökenleri*, *Budizm'in Çin'e Yayılışı*, *Budizm ve Doğu Asya'nın Doğumu*, *Kore Krallıklarının Zuhuru*, *İlk Dönem Kore* (MÖ Yaklaşık 2000-MS 313), *Üç Krallık Koresi* (313-668), *Yamato Japonyası* (Yaklaşık 300-645) alt başlıkları üzerinden incelemektedir. Bölgenin Orta Antik Çağı'nın irdelendiği bu bölümde özellikle Budizm'in Hint arka planı değerlendirilerek dinin önce Çin'e sirayeti ve etkileri ile oradan da Japonya ve Kore'ye yayılışı değerlendirilmektedir. Ayrıca ilk Kore ve Japon krallıklarının teşekkülü konusu da açıklanmaktadır. Bu meselede yazarın şu değerlendirmesi dikkat çekicidir: “Günümüzdeki Kore mi Japonya'ya yoksa Japonya mı Kore'yi ele geçirdi tarzı aşırı milliyetçi tartışmalar boş ve anlamsızdır. Çünkü bu dönemde ne Kore ne de Japonya kendi kimliklerini tam olarak oluşturamamıştır. Ama görünen o ki Kore yarımadasında Japon adasından insanlar yaşamıştır ve üzengi, zırh teknolojileri ve insan göçü gibi konularda Japonya açıkça Kore'den çok önemli bir şekilde etkilenmiştir.” (s. 113).

Dördüncü bölüm, *Toplumun Yaratılması: Çin, Kore ve Japonya (7.-10. Yüzyıllar)* (s. 118-157) başlığı altında Doğu Asya'nın üç yüz yılını ayrıntılarıyla sunmaktadır. Çin'in emperyal yayılım dönemi olarak adlandırılan Sui ve Tang hanedanlarının serencamı konusunun yanı sıra, Kore'nin yedinci yüzyılda Silla krallığı etrafındaki birleşimi ile erken dönem Nara ve Samurayların yükselişinin başladığı Heian (Kyoto) Japonya'sı bu kısımda konu edilmektedir. Bölüm ise şu alt başlıklardan müteşekkildir: *Çin Emperyal Yenilenmesi: Sui* (581-618) ve *Tang* (618-907) *Hanedanlıkları*, *Sui Birleşmesi* (589) ve *Tang'ın Kurulması*, *Tang Yönetiminin Tahkimi*, *Çeşitliliğin Uyumu*, *Çin Budizminin Yerleştilirilmesi*, *Kırılma: Orta Dönem Tang Buhranı*, *Yolun Aktarımı ve Ticarileşmenin Artması*, *Kore'nin Doğumu: Birleşik Silla* (668-935), *Kore Yarımadasının Birleşmesi*, *Silla*, *Japon İmparatorluğu: Nara* (710-784) ve *Erken Heian Dönemi* (794-Yaklaşık 10. Yüzyıl [-1185]), *Taika Darbesi* (645), *Nara* (710-784), *Erken Dönem Heian* (794-Yaklaşık 10. Yüzyıl [-1185]).

Beşinci bölüm, *Kemale Ermiş Bağımsız Gidişatlar (10.-16. Yüzyıllar)* (s. 158-194) başlığı ile *Geç Dönem Emperyal Çin: Song* (960-1279), *Yuan* (1271-1368) ve *Erken Dönem Min Hanedanları* (1368-Yaklaşık 16. Yüzyıl [-1644]), *Song Hanedanlığının Durumu*, *Ekonomik ve Sosyal Değişim*, *Neo-Konfüçyüsçülük*, *Moğol Fırtınası: Cengiz Han* (Yaklaşık 1162-1227), *Yuan Hanedanlığı* (1271-1368), *Erken Dönem Ming* (1368-Yaklaşık 16.

Yüzyıl [-1644]), *Konfüçyüsçü Kore: Koryo (918-1392) ve Erken Dönem Çoson (1392-Yaklaşık 16. Yüzyıl [-1910])*, *Koryo (918-1392)*, *Moğol Yönetimi Dönemi (1270-1356)*, *Erken Dönem Çoson (1392-Yaklaşık 16. Yüzyıl [1910])*, *Savaşçı Japonya: Geç Dönem Heian ([794-] 10. Yüzyıl-1185)*, *Kamakura (1185-1333) ve Morumaçi (1333-1568)*, *Savaşçıların Yükselişi, Gempei Savaşı (1180-1185)*, *Kamakura Şogunluğu (1185-1333)*, *Muromaçi (1333-1568)* alt başlıklarından oluşmaktadır. Bu bölümde Holcombe, geç dönemde askeri açıdan zayıf olan Song Hanedanı yönetiminde Çin'in kültürel gelişimini, ticarileşmesini, teknolojik inkişafını ve şehirleşmesini incelemektedir. Bundan başka, on ikinci yüzyılda Cengiz Han ile başlayıp Yuan İmparatorluğu ile devam eden Çin'deki Moğol tahakkümünü, Koryo Hanedanı iktidarında Kuzey Kore'nin askeri ve sivil memurlarının oluşturduğu "yangban" aristokrasisi adı altındaki gelişimini, Japonya samuray düzeni ile "çok sayıda pirinç tarlasına sahip kimse" anlamına gelen ve "daimyo" adı verilen derebeylerin yükselişini ele almaktadır.

Altıncı bölüm, *Erken Modern Doğu Asya (16.-18. Yüzyıllar)* (s. 195-227) meselesine ayrılmıştır. Öncelikle yazar kâğıt paranın kullanımı, matbaa, barut, şehirleşme, pazar merkezli ticarileşme, karmaşık bürokratik yönetim ve sınav sistemine dayalı nispeten değişken bir liyakate bağlı sosyo-politik düzeni ile 19. yüzyıl öncesinde de Çin'in zihniyet dünyasının modern olduğu savını paylaşır (s. 195-196). Bu bölümde Doğu Asya'nın batılılaşma yüzyılına girişi öncesinin geçiş dönemi değerlendirilmektedir. Bu husus Çin, Kore ve Japonya bağlamında şu alt başlıklarda incelenir: *Geç Dönem Ming ([1368-] 16. Yüzyıl-1644) ve Qing (1644-18. Yüzyıl [1912]) Hanedanlıkları Çini*, *Geç Dönem Ming'in Tüketici Kültürü*, *Mançu*, *Qing*, *"Barut İmparatorluğu" (1644-18. Yüzyıl [-1912])*, *Münzevi Krallık: Geç Dönem Çoson Koresi ([1392-] 16.-19. Yüzyıllar [-1910])*, *Japonya'nın Yeniden Birleşmesi (1568-1600) ve Tokugawa Şogunluğu (1603-1868)*, *Üç Birleştirici*, *Tokugawa Şogunluğu (1603-1868)*, *Dünya Baş Aşağı Döndü: Erken Modern Dönem Ekonomik Gelişim*.

Yedinci bölüm, *19. Yüzyıl Medeniyetler Karşılaşması* (s. 228-268) kapsamında Doğu Asya devletlerinin batılılaşma sürecine odaklanmaktadır. Burada, 1839-1860 yılları arasında Çin ile İngiltere ve Fransa arasında vuku bulan ve batılı devletlerin ticari kazanımlarıyla sonuçlanan Afyon Savaşları, aynı dönemde Çin'deki iç isyanlar, Kore'nin Japonya'nın gölgesindeki gelişim çabaları, Meiji Japonya'sının modernleşme ve sanayileşme serüveni tahlil edilmektedir. Bölüm alt başlıkları ise *Sanayileşme ve Yeni Büyük Güçlerin Yükselişi, 19. Yüzyılın Çin'e Etkisi*, *Afyon Savaşları*, *İç İsyanlar*, *Tongzhi Restorasyonu*, *Serbest Limanlar*, *Boksör (Boxer) Ayaklanması (1898-1900)*, *Kore'nin 19. Yüzyıla Girişi*, *Meiji Restorasyonu (1868-1912): Japonya "Asya'dan Ayrılıyor"*, *Amiral Perry ve Japonya'nın Açılışı (1853-1854)*, *Meiji Restorasyonu (1868)*, *Meiji Modernleşmesi*, *Meiji Anayasası*, *Sanayileşme* şeklindedir.

Sekizinci bölüm, *Batılılaşma Çağı (1900-1929)* (s. 269-294) başlığı altında otuz yıllık bir dönemi kapsamakta olup, *İmparatorluğun Sonu: Çin'de Cumhuriyet Devrimi, 1911 Devrimi, Dört Mayıs Hareketi: Bilim ve Demokrasi, Derebeylikler Dönemi. 1916-1928, Japon Yönetimi Altındaki Kore, 1905-1945, Japonya: Taişo Demokrasisi* konularını ele almaktadır.

Dokuzuncu bölüm, *Karanlık Vadi (1930-1945)* (s. 295-315) adıyla Doğu Asya'da II. Dünya Savaşı sürecini ve bunun diplomasiye dönük tahlilini ihtiva etmektedir. Çin, Mançurya ve Kore'de Japon tahakkümünün öyküsü, Mao'nun yükselişi, Pasifik'te II. Dünya Savaşı konuları *Aşırı Japon Milliyetçiliğinin Yükselişi*, *Mançukuo*, *Milliyetçi Çin*, *Mao Zedong'un Yükselişi*, *Çin'de II. Dünya Savaşı*, *Pasifik'te II. Dünya Savaşı* alt başlıkları altında incelenmektedir.

Kalan üç bölüm ise Japonya, Kore ve Çin'in II. Dünya Savaşı sonrası tarihlerini ele almaktadır.

Onuncu bölüm, *1945'ten İtibaren Japonya* (s. 316-336): *Savaş Sonrası Müttefik İşgali*, *Ekonomik İyileşme ve "Kalkınmacı Devlet"*, *Ticaret Savaşları ve Japon Mucizesinin Sonu*, *Japonya ve Küreselleşme* meselesine ayrılmıştır.

On birinci bölüm, *1945'ten İtibaren Kore* (s. 337-356): *Kore Savaşı*, *Kuzey Kore*, *Güney Kore: Syngman Rhee ve İlk Cumhuriyet (1948-1960)*, *Park Çung Hee ve Güney Kore'nin Sanayileşmesi*, *Demokratikleşme ve Küreselleşme* konularını değerlendirmektedir.

On ikinci bölüm, *1945'ten İtibaren Çin* (s. 357-394): *Çin İç Savaşı*, *Başkan Mao'nun Yeni Çin'i*, *Büyük Sıçrama ve Kültür Devrimi*, *Nixon ve Mao*, *Deng Xiaoping ve "Pazar Leninizmi"*, *Tiananmen*, *Büyük Çin*, *Singapur*, *Hong Kong*, *Tayvan*, *Çin ve Küreselleşme* alt başlıklarından oluşmaktadır.

Kitap küreselleşme çağında Doğu Asya'nın gelecek projeksiyonu üzerine *"Doğu Asya'nın geçtiğimiz yıllardaki göze çarpan ekonomik başarısı ve Soğuk Savaş sonrası bölgesel bağlantılar, Doğu Asya'nın bir bölge olarak ilişkilerinin tamamen tarihe karışmayıp, aksine artabileceğini göstermektedir."* (s. 398) cümlesinde özetlenebilecek bir yargıyla son bulmaktadır.

DOĞU ASYA TARİHİ: ÇİN, JAPONYA, KORE - MEDENİYETİN KÖKLERİNDEN 21. YÜZYILA KADAR

Sonuç olarak, Charles Holcombe tarafından kaleme alınmış, *Doğu Asya Tarihi: Çin, Japonya, Kore - Medeniyetin Köklerinden 21. Yüzyıla Kadar* - adını taşıyan bu çalışma oldukça geniş bir zaman dilimini tek kitapta derli toplu biçimde birleştirmeyi başarmış, Doğu Asya'nın tarihi ve kültürü üzerine hem akademik hem de genel okuyucu için değerli bilgiler ihtiva eden bir araştırma eseridir.